

אוניברסיטת בר-אילן

תאריך עדכון: מאי 2017

משפט מנהלי- 71-256-23

עו"ד יאיר דנגור

סוג הקורס: שיעור

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: קיץ

שנת לימודים: תשע"ז

א. **מטרות הקורס:** בחינת מהותו ומקורותיו של המשפט המנהלי, הסמכות המנהלית, הליכי המנהל ושק"ד מנהלי

ב. **תוכן הקורס:** הכרת המשפט המנהלי הנוהג, הכרת המגמות המתפתחות בו ועמידה על התמורות החלות בתחום.

מהלך השיעורים: הרצאה פרונטלית
תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:			
מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	מבוא – המדינה המנהלית	נושא 1 בסילבוס להלן	
2	מבוא – עקרונות יסוד של המשפט המנהלי	כ"ל	
3	הרשות המנהלית – קיומה ומעמדה	נושא 2 להלן	
4	הסמכות המנהלית – המשמעות	נושא 3 להלן	
5	המעשה המנהלי מבוא + עקרונות חוקתיים ויישומם	נושא 4 להלן	
6	סבירות ומידתיות	נושא 4 להלן	
7	המעשה המנהלי – חובת הגינות, הנחיות מנהליות	נושא 4 להלן	
8	ההבטחה המנהלית ותוקפה	נושא 4 להלן	
9	כללי הצדק הטבעיים והשפעותיהם	נושא 5 להלן	
10	בטלות ובטלות יחסית במשפט הישראלי	נושא 6 להלן	
11	הביקורת השיפוטית: תחומי סמכויות של הערכאות השונות ועילות סף	נושא 7 להלן	
12	הביקורת השיפוטית - עילות סף המשך	נושא 7 להלן	
13	סעדים כנגד רשויות המנהל	נושא 8 להלן	

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

מרכיבי הציון הסופי:

סוג ציון: ציון מספרי
שיטת הבחינה: ספרים סגורים
בחינה סופית: 100%

ד. ביבליוגרפיה:

ספרים מנחים

י' זמיר הסמכות המנהלית (התשנ"ו)
ב' ברכה המשפט המנהלי (כרך א' התשמ"ז; כרך ב' התשנ"ו)
ר' הר - זהב המשפט המנהלי הישראלי (התשנ"ז)

פסה"ד והמאמרים המצוינים להלן קריאתם חובה, פרט לפסקי הדין המסומנים בכוכבית שקריאתן מומלצת אך אינה חובה.
נושאים המסומנים באפור הם נושאים ללימוד עצמי הנכללים בקורס ובחומר הבחינה.

1. עקרונות יסוד של המשפט המנהלי

פסיקה

1. בג"צ 3267/97 רובינשטיין ואח' נ' שר הבטחון פ"ד נב (5) 481. עובדות פסה"ד וכן § 11-16; 18 – 31 לפס"ד של השופט ברק; § 7 – 15 לפס"ד של השופט חשין.
2. בג"צ 5100/94 הועד הציבורי נ' עינויים בישראל נ' ממשלת ישראל פ"ד נג (4) 817. § 1, 18 – 20, 31 – 40 לפסה"ד; פס"ד של השופט קדמי.
3. בג"צ 3511/02 עמותת הפורום לדו – קיום בנגב נ' משרד התשתיות פ"ד נז (2) 102.
4. בג"צ 6204/06 ביילין נ' רוה"מ תק – על 2006 (3) 1238.

מאמרים

1. ד' ברק – ארז "האתגר הדמוקרטי של המשפט המנהלי" עיוני משפט כד (התשס"א) 369.

2. הרשות המנהלית

חקיקה

1. ח"י: הממשלה § 32.

פסיקה

1. בג"צ 8600/04 שמעוני נ' רוה"מ
2. בג"צ 1661/05 מוא"ז חוף עזה נ' הכנסת (טרם פורסם)
3. בג"צ 4885/03 ארגון מגדלי העופות נ' ממשלת ישראל פ"ד נט (2) 14.

3. הסמכות המנהלית

א. סמכויות רשות וסמכויות חובה

חקיקה

1. חוק הפרשנות, התשמ"א - 1981, § 11 - 20.

פסיקה

1. בג"צ 217/80 סגל נ' שר הפנים פ"ד לד (4) 429. פס"ד של השופט כהן; § 1 - 10 מפס"ד של השופט ברק; סע' 1 - 6 מפס"ד של השופט לוין.
2. בג"צ 297/82 ברגר נ' שר הפנים פ"ד לז (3) 29. § 1 - 6, 20 - 25 לפס"ד של השופט ברק; § 1 - 4, 6 לפס"ד של השופט שמגר.

ב. סמכויות חקיקה, שפיטה וביצוע

1. סמכויות ביצוע

פסיקה

1. בג"צ 39/82 אלעזר הנפלינג נ' צבי צילקר, ראש עיריית אשדוד פ"ד לו (2) 537. פסקאות 1 - 2 לפס"ד של השופט שמגר.
2. סמכויות חקיקה

חקיקה

1. חוק הפרשנות התשמ"א - 1981, § 3 (הגדרת תקנה), § 15.
2. פקודת הפרשנות (נוסח חדש) הגדרת תקנה, § 16, 17, 19.

פסיקה

1. ע"א 524/88 פרי העמק אגודה חקלאית שיתופית בע"מ ואח' נ' שדה יעקב מושב עובדים של הפועל המזרחי להתיישבות פ"ד מה (4) 529. פסקאות 1 - 2; 25 - 39.
2. בג"צ 28/94 צרפתי נ' משרד הבריאות פ"ד מט (3) 804. פסקאות 1 - 20 מפס"ד של השופט גולדברג ופס"ד של השופט זמיר.
3. סמכויות שיפוטיות.

חקיקה

1. חוק בתי הדין המנהליים, התשנ"ב - 1992.

פסיקה

1. ע"א 657/84 מזכירות ועדת הביקורת של ההסתדרות הכללית נ' טאובמן פ"ד מא (2) 685.
2. בש"א 136/90 מד"י נ' סלוק פ"ד מד (1) 802.

ג. העברת הסמכות המנהלית

חקיקה

1. ח"י: הממשלה § 31, 33, 34.

פסיקה

1. בג"צ 2303/90 פיליפוביץ נ' רשם החברות, פ"ד מו (1) 410.
2. בג"צ 2505/90 התאחדות סוכני נסיעות ותיירות בישראל נ' שר התחבורה פ"ד מו (1) 543.
3. בג"צ 4884/00 עמותת "תנו לחיות לחיות" ואח' נ' מנהל השירותים הווטרינריים בשדה פ"ד נח (5) 202.

4. המעשה המנהלי

א. עקרונות חוקתיים והרשות המנהלית

חקיקה

1. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו

2. חוק יסוד: חופש העיסוק

פסיקה

1. בג"צ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד נד(1) 258
2. בג"צ 6893/05 ח"כ לוי נ' ממשלת ישראל פ"ד נט (2) 876.
3. בג"צ 6427/02 התנועה למען איכות השלטון נ' הכנסת פדאור 06 (10) 193.

ב. סבירות ומידתיות

1. בג"צ 2056/04 מועצת הכפר בית סוריק ואחרים נ' ממשלת ישראל ואח' . פ"ד נח (5) 807.
(בעיקר § 36 – 43).
2. בג"צ 6728/06 עמותת אומ"ץ נ' רה"מ פדאור 06 (29) 428.
- * בג"צ 389/80 דפי זהב בע"מ נ' רשות השידור פ"ד לה (1) 241.
- * בג"צ 3477/95 בן - עטיה נ' שר החינוך פ"ד מט (1) 5.
- * בג"צ 5016/96 חורב נ' שר התחבורה פ"ד נא (4) 1. § 49 - 52 ; 65 - 67 לפסי"ד של השופט ברק.

ג. חובת הגינות ויעילות; היועצות.

1. בג"צ 164/97 קונטרם בע"מ נ' משרד האוצר פ"ד נב (1) 289.
2. בג"צ 6673/01 התנועה למען איכות השלטון נ' שר התחבורה פ"ד נו(1) 799.
5. בג"צ 2910/04 מרכז השלטון המקומי נ' משה"ח פ"ד נט (3) 625.

ד. קיום פרוצדורה מנהלית

1. בג"צ 3627/92 ארגון מגדלי הפרות נ' ממשלת ישראל פ"ד מז (3) 387.
2. בג"צ 2205/97 ח"כ אדיסו מאסלה נ' שר החינוך והתרבות ואח' פ"ד נא(1) 233.

ה. הנחיות מנהליות

פסיקה

1. בג"צ 5537/91 אפרתי נ' אוסטפלד פ"ד מז (3) 501.
2. בג"צ 6395/98 אלקושי תרזה נ' קצין התגמולים פ"ד נד (1) 454.
3. בג"צ 2271/98 עאבד (חתחות) נ' שר הפנים פ"ד נה (5) 778.
4. בג"צ 7139/02 פריאל עבאס-בצה ו-22 אח' ואח' נ' שר הפנים פ"ד נז(3) 481.

מאמרים

* י' זמיר "הנחיות מנהליות" הפרקליט לח (התשמ"ח) 18.

ז. הבטחה מנהלית, הסתמכות, השתק רשות.

פסיקה

1. ע"א 6996/97 חברת א. עבאדה בע"מ נ' רשות הפיתוח פ"ד נג(4) 117.
2. בג"צ 585/01 קלכמן ואח' נ' ראש המטה הכללי רב אלוף שאול מופז פ"ד נח (1) 694.
3. בג"צ 840/97 סבית ואח' נ' ממשלת ישראל ואח' פ"ד נז (4) 803.
4. דנג"צ 6354/03 סבית ואח' נ' ממשלת ישראל ואח' תק-על 2004 (2) 3006.
5. בג"צ 9098/01 גניס נ' משרד הבינוי והשיכון פ"ד נט (4) 241.

מאמרים

1. ד' ברק – ארז "הגנת ההסתמכות במשפט המנהלי" משפטים כז (תשנ"ו) 17.
- *. א' שטיין "הבטחה מנהלית" משפטים יד (תשמ"ה) 255.

ח. הנמקה, מידע ותשובה לאזרח.

חקיקה

1. החוק לתיקון סדרי מנהל (החלטות והנמקות) התשי"ט – 1958.
2. חוק חופש המידע התשנ"ח – 1998.

פסיקה

1. בג"צ 758/88 קנדל נ' שר הפנים פ"ד מז (4) 505. פס"ד של השופט חשין.
2. בג"צ 64/91 חילף נ' משטרת ישראל פ"ד מז (5) 653.
3. ה"פ 1635/00 עיתון הארץ נ' משרד המשפטים פ"מ סא 938.

ט. שינוי וביטול ההחלטה המנהלית

חקיקה

1. חוק הפרשנות, התשמ"א – 1981, § 15, 17, 22, 23.

פסיקה

1. בג"צ 799/80 שללם נ' פקיד הרישוי לפי חוק כלי יריה פ"ד לו (1) 317.
2. בג"צ 5240/96 ג'ועמיס נ' שר הפנים פ"ד נא (1) 289.
3. בג"צ 10934/02 קיבוץ כפר עזה נ' ממ"י פ"ד נח (5) 108.

5. כללי הצדק הטבעיים

א. זכות טיעון.

פסיקה

1. בג"צ 3/58 ברמן נ' שר הפנים פ"ד יב 1493
2. בג"צ 6696/02 עאמר נ' מפקד כוחות צה"ל פ"ד נו(6) 110.
3. בג"צ 5194/03 גרוסמן נ' שר הביטחון פ"ד נז (4) 426.
4. בג"צ 3379/03 אביבה מוסטקי ו-372 אח' נ' פרקליטות המדינה תק-על 2004 (1), 2709 § 27 – 36.

ב. ניגוד עניינים ומשוא פנים.

פסיקה

1. [בג"צ 6641/93 סיעת הצעירים למען חיפה נ' מועצת העיר חיפה](#) פ"ד מח (3) 555.
2. [בג"צ 1100/95 קאסוטו נ' ראש עיריית ירושלים](#) פ"ד מט (3) 691.
3. [בג"צ 5734/98 עזריאל נ' ועדת-המשנה של מועצת מקרקעי ישראל](#) פ"ד נג (2) 8.
4. [בג"צ 7279/98 חבר הכנסת יוסי שריד נ' ממשלת ישראל](#) פ"ד נה (1) 740.
5. [בג"צ 8192/04 התנועה למען איכות השלטון נ' רוה"מ](#) פ"ד נט (3) 145.

ג. שיקולים זרים ומטרות זרות

פסיקה

1. [בג"צ 465/89 רסקין נ' המועצה"ד ירושלים](#) פ"ד מד (2) 673.
2. [בג"צ 4566/90 דקל נ' שר האוצר](#) פ"ד מה (1) 28.

6. תוצאות פגמים במעשה המנהלי (בטלות ובטלות יחסית)

פסיקה

1. [רע"פ 4398/99 הראל נ' מד"י](#) פ"ד נד (3) 637. § 5 – 8.
2. [ע"פ 2413/99 ט' גיספן נ' התצ"ר](#) פ"ד נה (4) 673.

מאמרים

- * י' דותן " [במקום בטלות יחסית](#) משפטים כב (תשנ"ד) 587.
- * ד' ברק – ארז " [בטלות יחסית ושק"ד שיפוטי](#) משפטים כד (תשנ"ה) 519.

7. הפיקוח על המעשה המנהלי

א. ביקורת מנהלית

חקיקה

1. [חוק יסוד: מבקר המדינה](#).
2. [חוק מבקר המדינה התשי"ח – 1958](#).
3. [חוק ועדות חקירה התכ"ט – 1968](#).

פסיקה

1. [בג"צ 935/89 גנור ואח' נ' היועמ"ש](#) פ"ד מד (2) 485.
2. [בג"צ 4914/94 טרנר נ' מבקרת המדינה](#) פ"ד מט (3) 771.

ב. ביקורת שיפוטית

א/ תיחום סמכויות: בג"צ ומערכת בתיהמ"ש האזרחיים.

חקיקה

1. [חוק בתיהמ"ש](#) [נוסח משולב] התשמ"ד – 1984. § 40, 51.
2. [חוק בתי הדין המנהליים](#) התשנ"ב – 1992. § 45 – 46.
3. [חוק בתיהמ"ש לעניינים מנהליים](#) התש"ס – 2000.
4. [חוק לתיקון סדרי הדין האזרחיים](#) (המדינה כבעל דין) התשי"ח – 1958.

פסיקה

- * [בג"צ 991/91 דוד פסטרנק בע"מ נ' שר הבינוי והשיכון](#) פ"ד מה (5) 50.
- * [בג"צ 6163/92 אייזנברג נ' שר הבינוי והשיכון](#) פ"ד מז (2) 229. פס"ד של השופט ברק § 1 – 8.

1. [בג"צ 212/03 "חרות" התנועה הלאומית נ' יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השש עשרה](#) פ"ד נז (1) 750.
* [בג"צ 3991/92 המועצה המקומית אבו סנאן נ' שר החינוך והתרבות](#) פ"ד מז (3) 234.

II שקול דעת ביהמ"ש - עילות סף

א. כללי

פסיקה

1. [בג"צ 4894/96 פרבר נ' משטרת ישראל](#) פ"ד נ (4) 21.
2. [בג"צ 1759/94 סרוזברג נ' שר הבטחון](#) פ"ד נה (1) 625.

ב. זכות עמידה

פסיקה

1. [בג"צ 287/91 קרגל בע"מ נ' מנהלת מרכז ההשקעות](#) פ"ד מו (2) 852.
2. [בג"צ 2148/94 גלברט נ' נשיא ביהמ"ש העליון](#) פ"ד מח (3) 573. פס"ד של השופט זמיר § 1 – 5; חשין § 4 – 8.
3. [בג"צ 2915/96 הייקינד נ' היועמ"ש](#) פ"ד נ (1) 818.
4. [בג"צ 651/03 האגודה לזכויות האזרח נ' יו"ר ועדת הבחירות](#) פ"ד נז (2) 62.
5. [עע"מ 8193/02 מקס ראובן נ' פז חברת נפט בע"מ ואח'](#) פ"ד נח (2) 153.
6. [בג"צ 4068/06 לם נ' ביה"ד הארצי לעבודה](#) פדאור 06 (19) 622.

ג. שפיטות

פסיקה

1. [בג"צ 910/86 רסלר נ' שר הבטחון](#) פ"ד מב (2) 441. פסה"ד של השופט ברק § 30 – 35.
2. [בג"צ 1635/90 זרז'בסקי נ' רה"מ](#) פ"ד מה (1) 749.
- פסה"ד של השופט אלון § 6 – 10, 13, 15 – 17; ברק § 10, 29 – 31.
3. [בג"צ 4481/91 ברגיל נ' ממשלת ישראל](#) פ"ד מז (4) 210.
4. [בג"צ 8666/99 תנועת נאמני הר הבית נ' היועמ"ש](#) פ"ד נד (1) 199.
5. [בג"צ 940/04 אבו טיר נ' המפקד הצבאי באיו"ש](#) פ"ד נט (2) 320.

ד. שיהיו ופניה מוקדמת

פסיקה

1. [בג"צ 453/84 איתורית שרותי תקשורת בע"מ נ' שר התקשורת](#) פ"ד לח (4) 617.
2. [בג"צ 3057/93 דיאמנט – כהן נ' שר החינוך והתרבות](#) פ"ד מז (3) 525.
3. [בג"צ 2285/93 נחום נ' רה"ע פ"ת](#) פ"ד מח (3) 630. פס"ד של השופט זמיר.
4. [בג"צ 2632/94 דגניה א' נ' שר החקלאות](#) פ"ד נ (2) 715.
- פס"ד של השופט אור § 9 – 11; פס"ד של השופט חשין.
5. [ע"א 524/98 מד"י נ' ציון חב' לביטוח](#) פ"ד נב (2) 145.
6. [בג"צ 7053/96 אמקור בע"מ נ' שר הפנים](#) פ"ד נג (1) 193. § 3 – 6.

ה. נקיין כפיים

פסיקה

1. [בג"צ 421/86 אשכנזי נ' שר התחבורה](#) פ"ד מא (1) 409.

2. בג"צ 521/92 גרינברג נ' השר לענייני דתות פ"ד מו (3) 788.
- בג"צ 5498/03 מקמל נ' שר הביטחון-שאלו מופז ו-3 אח' פ"ד נז (6) 97.

ו. מיצוי הליכים

פסיקה

1. בג"צ 466/86 אבו בקר נ' שופט בהמ"ש הצבאי בשכמ פ"ד מ (3) 649.
2. בג"צ 86/89 שנקר נ' ורבין פ"ד מב (4) 777.
3. בג"צ 8055/99 קולוג'ני נ' שר התחבורה פ"ד נד (1) 289.

ז. עניינים תאורטיים

פסיקה

1. בג"צ 73/85 סיעת כר נ' יו"ר הכנסת פ"ד לט (3) 141.
2. בג"צ 2320/98 אל – עמלה נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש פ"ד נב (3) 346. § 4 לפסה"ד
3. בג"צ 6055/95 צמח נ' שהב"ט פ"ד נג (5) 241.

ח. עתירה כוללנית

פסיקה

1. בג"צ 2581/91 סאלאחאת נ' ממשלת ישראל פ"ד מז (4) 837.
2. בג"צ 1901/94 לנדאו נ' עיריית ירושלים פ"ד מח (4) 403.
3. בג"צ 8366/05 קעקור נ' מד"י פדאור 05 (32) 297.

8. סעדים כנגד המנהל.

חקיקה

1. חוק יסוד: השפיטה. § 15.
2. חוק בתיהמ"ש [נוסח משולב] התשמ"ד – 1984. § 75.
3. חוק בתיהמ"ש לעניינים מנהליים התש"ס – 2000.
4. חוק לתיקון סדרי הדין (המדינה כבעל דין) התשי"ח – 1958.

פסיקה

1. בג"צ 688/81 מיגדה בע"מ נ' שר הבריאות פ"ד לו (4) 85.
פס"ד של השופט ברק § 14 – 21; 23 – 25.
2. בג"צ 987/89 קהוג'ני נ' מפקד כוחות צה"ל באזור הגדה המערבית פ"ד מד (2) 227.
3. בג"צ 3330/97 עיריית אור – יהודה נ' ממשלת ישראל פ"ד נא (3) 472.
4. בג"צ 6859/98 אנקונינה נ' פקיד הבחירות אור עקיבא פ"ד נב (5) 433. § 3, 32.
5. בג"צ 6029/99 פולארד נ' ראש הממשלה פ"ד נד (1) 241.
6. בג"צ 1512/98 חרבוש ו' נ' שר הפנים ואח' פ"ד נו (1) 458.
7. בג"צ 3511/02 עמותת "הפורום לזכויות בנגב" נ' שר התשתיות, פ"ד נז (2) 102.